

Terratrèmol austríac

Les eleccions generals anticipades del 24 de novembre no sols van causar sensació fora d'Àustria, sinó que van sorprendre i trasbalsar tota la classe política i la població del país, marcada per l'ascens i caiguda del partit populista de dretes de Jörg Haider.

Les enquestes preveïen feia mesos que el Partit Liberal (FPÖ) perdria almenys el 50% dels electors de 1999. El que no pronosticaven era l'ample marge d'avantatge del Partit Popular (ÖVP), conservador, sobre el Partit Socialdemòcrata (SPÖ), als qui atorgaven entre un 37% i un 39% dels vots, amb una situació d'empat que els faria dependre dels resultats dels dos partits "petits" (l'FPÖ de Haider i els Verds).

Però no ha estat així: l'ÖVP del canceller Schüssel s'ha imposat a l'SPÖ amb una diferència de més de 4 punts (42% i 38%, respectivament). D'aquesta manera, l'ÖVP ha assolit el primer lloc, situació que no es donava des de 1966, és a dir, abans de les victòries del socialdemòcrata Kreisky i dels successius governs amb predomini de l'SPÖ. El nou cap d'un candidat sense massa rodatge ni carisma s'ha vist desbancat per l'experiència del canceller Schüssel. Aquest augment de l'ÖVP s'ha obtingut òbviament a costa de l'FPÖ, que en les darreres setmanes ha donat una imatge lamentable amb les seves dissensions internes, cosa que l'electorat ha penalitzat traslladant el seu vot a altres partits, principalment a l'ÖVP. El partit de Haider ha quedat amb un esquifit 10%, després d'haver assolit un 27% l'any 1999. D'altra banda, els Verds, malgrat la popularitat del seu líder, el professor Van der Bellen, només han aconseguit passar del 7% al 9%, a causa també a la bipolarització entre els dos gran partits.

L'FPÖ, successor del partit nazi.

El Partit Liberal (FPÖ) existeix com a tal des de 1958. Era en realitat el partit successor del partit nacionalsocialista (NSDAP) en el qual van trobar refugi tots els exnazis. L'existència d'aquest partit com a tal demostra que a Àustria no hi va haver el mateix procés rigorós de "desnazificació" que es va dur a ter-

me a Alemanya. I aquesta diferència s'ha reflectit fins als darrers anys.

L'FPÖ va ser des del principi un partit contestatari "antisistema", que no va passar mai del 5% o el 6%. Les seves crítiques van anar sempre dirigides als dos gran partits que monopolitzaven el poder: el popular ÖVP i el socialdemòcrata SPÖ. Cap als anys setanta, l'FPÖ va ampliar la seva base i va néixer una ala burgesa liberal, que per fi justificava el nom del partit. Quan els socialdemòcrates van perdre la majoria absoluta l'any 1983, van formar una coalició amb aquesta ala liberal de l'FPÖ, que va fer de partit-frontissa, però això només va durar tres anys: el 1986, en el congrés d'Innsbruck, Jörg Haider va ser elegit cap del partit i, amb ell, va ressorgir la tradicional ala radical i pangermànica (Haider va declarar en els anys vuitanta que l'estat austríac era "el producte d'un avortament ideològic"). A partir d'aquest moment, el canceller socialdemòcrata va dissoldre la "petita coalició" amb els malanomenats "liberals" i va tornar a formar la "gran coalició" amb els populars de l'ÖVP, que es va renovar en les eleccions de 1990, 1994 i 1995.

Amb l'arribada de Haider al capdavant de l'FPÖ, el partit va tornar a les seves arrels i al populisme de dretes contra l'establishment dels partits de la gran coalició, assenyalant amb el dit l'injust sistema del *proporz* en virtut del qual l'ÖVP i l'SPÖ es repartien els càrrecs estatals i governamentals més importants. No obstant això, l'entesa d'aquests governs amb els sindicats i la patronal va fer que pràcticament mai no hi hagués vagues a Àustria. L'FPÖ es definia com el partit "*des kleinen Mannes*" —és a dir, de l'home del carrer, normal i corrent—, i demanava més prestacions socials, a desgrat dels partits majoritaris, que representaven les dues terceres parts de l'electorat. El Partit Liberal també va saber sintonitzar amb els electors críti-

cant la immigració massiva, sovint amb demagògia, però amb indubtable eficàcia, com van anar demostrant les enquestes d'opinió.

L'acusació de xenofòbia amb la qual van replicar els partits governamentals es va fer palesa amb les declaracions d'algun element de l'FPÖ i del mateix Haider en què trivialitzaven el nacional-socialisme, alhora que denotaven un antisemitisme no gaire ben camuflat. Amb la seva habilitat retòrica, Haider sabia defugir les crítiques i contraatacar el Govern amb eficàcia. No obstant això, després d'unes declaracions, va haver de dimitir del càrrec de governador del *land* de Caríntia, al sud del país, on l'FPÖ era el partit més votat. Però l'aparell del partit, davant els progressos registrats a les eleccions autonòmiques, federals i europees, no deixava d'instar-lo a continuar encapçalant les campanyes electorals.

L'ascensió de Haider. Els veïns alemanys s'escandalitzaven davant les "relliscades" verbals de Haider. Però Àustria no és Alemanya, i encara que a la república alpina no es veuen "caps rapats" ni manifestacions neonazis, és cert que durant molts anys els austríacs s'han escudat darrere l'argument segons el qual ells van ser les primeres víctimes del nazisme amb l'annexió (*Anschluss*) de la Primera República (1919-1938) al Tercer Reich. Fins als anys noranta no han reconegut la seva responsabilitat històrica i el fet que molts austríacs van col·laborar molt espontàniament amb les autoritats nazis.

Fou a mitjan anys vuitanta i a mitjan anys noranta que l'FPÖ de Haider, arquetip del líder nacionalpopulista de dretes, va registrar una imparable ascensió. Com tot govern, la gran coalició va sofrir un desgast, i l'FPÖ va anar ocupant l'espai electoral que els deixava lliure el govern. El 1993 es va produir una escissió en l'FPÖ amb un grup dissident i autènticament liberal que va fundar el Fòrum Liberal. Aquest partit va tenir cabuda també al Parlament, però entre 1993 i 1999 va ser molt minoritari i va anar perdent força fins que, en les eleccions de 1999, no va aconseguir superar el límit del 4% dels vots, in-

Jörg Haider ha estat la clau tant de l'ascensió com de la caiguda del Partit Liberal. El seu populisme de dretes li ha servit per presentar-se com a alternativa a les successives coalicions de govern, però tan bon punt van entrar a l'executiu va quedar palesa la debilitat del partit i les tensions internes que els han dut a la desfeta actual.

dispensable per a obtenir representació parlamentària.

Una coalició explosiva. El 3 d'octubre de 1999, els partits de la gran coalició van sofrir un revés electoral enorme, atès que l'SPÖ només va aconseguir el 33% dels vots, i l'FPÖ va arribar a empatar amb l'ÖVP amb un 27%. En darrer lloc quedaren els Verds, amb un 7%. Les negociacions entre l'SPÖ i l'ÖVP per formar govern van durar tres mesos i no van posar-se d'acord per renovar la gran coalició dels darrers tretze anys. L'ÖVP era conscient que l'FPÖ havia crescut principalment a costa seva i no estava disposat a repetir una coalició en què l'SPÖ tingués els ministeris d'Hisenda i Interior.

Aleshores va succeir el que ningú podia imaginar en aquell moment, ja que,

sumant els diputats de l'ÖVP i els de l'FPÖ, hi havia una majoria possible al Parlament, i Wolfgang Schüssel va fer un pacte de govern amb Haider. El president, Thomas Klestil (de l'ÖVP), va maldar fins al darrer moment per la formació d'una altra gran coalició entre l'SPÖ i l'ÖVP, però amb una enorme reticència va haver d'acceptar l'altra possible coalició que permetia l'aritmètica electoral fruit de les eleccions. No obstant això, va obligar els dos partits a signar un preàmbul en què el nou Govern es comprometia a respectar els drets humans.

La reacció a Àustria fou, primer, d'estupefacció, perquè ningú no s'havia plantejat que l'FPÖ pogués ser res més que el partit de mordaça oposició que havia estat fins aleshores i que tots els altres partits havien marginat.

El canceller Schüssel és el gran triomfador de les darreres eleccions austríaques: ha recuperat l'electorat perdut, ha unit els conservadors i s'ha desfet de la pressió de Haider.

Ningú se l'imaginava governant. Què passaria? Moviments de ciutadans i els partits d'esquerra van organitzar manifestacions de protesta, que van continuar cada dijous durant mesos. L'FPÖ va obtenir les carteres de Justícia, Hisenda, Defensa, Salut i Afers Socials, Infraestructures i Esports, a més de la vicecancelleria (Susanne Riess-Passer). L'ÖVP, a més del canceller Schüssel, es va reservar les carteres d'Exteriors, Interior, Educació i Agricultura. L'equilibri entre ambdós partits reflectia l'empat electoral, però l'ÖVP va saber aprofitar l'avantatge de tenir, per primer cop en trenta anys, un canceller del seu partit. Els ministres de l'FPÖ no van resultar ser tan extremistes com es temia i van fer un gir pragmàtic cap al centre, mentre que els de l'ÖVP van continuar sent el que eren: un partit de centre-dreta, però amb més llibertat que durant els anys de coalició amb l'SPÖ.

Les sancions de la UE. Davant aquesta coalició sense precedents, la Unió Europea va voler castigar Àustria de manera exemplar, i la presidència de torn portuguesa (Antonio Guterres), Jacques Chirac i principalment Bèlgica van proposar un boicot total del nou Govern

austríac. Les sancions van posar en quarantena tot un país, convertit en "pària" de les democràcies europees i equiparat per la premsa estrangera a l'Alemanya de Hitler. Els ministres europeus no donaven la mà als austríacs o abandonaven la sala si un austríac prenia la paraula. Al mateix temps, Jacques Chirac, Tony Blair i Gerhard Schröder rebien amb tots els honors el desbancat líder de l'SPÖ, Alfred Gusenbauer, successor del canceller Klima, que va dimitir en perdre el poder. El Govern va acusar l'SPÖ de fomentar les sancions. La reacció de la UE es va considerar exagerada i quasi histèrica, ja que els ministres de l'FPÖ no podien equiparar-se a Hitler i Goebbels. El resultat va ser contraproductiu: una gran majoria d'austríacs, dolguts pel tracte que rebien les seves autoritats i molts particulars que viatjaven a altres països europeus, va "solidaritzar-se" amb el Govern.

En una de les seves crítiques regades amb una bona dosi d'humor i mensyspreu, Haider va qualificar Chirac de "Napoleó de butxaca del segle XXI que no n'encerta ni una" (en al·lusió a la convocatòria anticipada d'eleccions el 1997 en què guanyà Jospin) i va qualificar el Govern belga de corrupte, amb al·lusions als casos recents de pederàstia

en aquell país. Les declaracions de Haider, qui ja per reduir al mínim l'escàndol havia decidit no formar part del Govern, ho van empitjorar tot.

A la UE, en què alguns països aplicaven les sancions sense massa convicció, aviat van veure que la seva política de no donar la mà no faria caure el Govern de Schüssel. Encara més, els ministres de l'FPÖ van anunciar que posarien el veto a moltes decisions importants de cara a la cimera de Niça. Davant d'aquesta perspectiva, Chirac va imposar la solució d'un comitè de savis que van anar a Viena a assabentar-se de si el Govern violava els drets humans. Els tres savis van arribar a la conclusió que Àustria no vivia sota un règim autoritari i que les sancions eren contraproductives. Per tant, van recomanar que se suspenguessin, cosa que es va fer, i des d'aleshores les relacions entre Àustria i la UE van continuar com si no hagués passat res.

La crisi del Govern i la dissolució del Parlament. Arran dels forts aiguats de l'agost, el Govern va decidir ajornar un any la reforma fiscal. Des de Caríntia, Haider, com en altres ocasions, va amenaçar de fer caure el Govern, criticant els ministres del propi partit.

Són ja in comptables les vegades en què Haider va amenaçar de retirar-se de la política, per tal de fer pressió sobre els seus ministres i tot el Govern. Fa dos anys, en un congrés extraordinari, Haider va cedir el lideratge de l'FPÖ a la vicecancellera Riess-Passer, però el pes de Haider no va disminuir. Tot i que, segons ell, ja no era res més que "un simple membre del partit", no va deixar de pressionar el Govern amb declaracions i, sense informar les autoritats, sempre amb l'afany de donar-se publicitat, va fer dos viatges "humanitaris" a l'Iraq, on va entrevistar-se amb Saddam Hussein. La tensió entre el Govern i Haider va arribar al paroxisme quan al setembre "el simple soci del partit" va organitzar un congrés amb els membres de l'FPÖ que acusaven la vicecancellera i els ministres de l'FPÖ de "seguidisme" de l'ÖVP. Aquesta trobada va passar a anomenar-se "el *putsch* de Knittelfeld". Davant la maniobra, i treient les

conseqüències de la manca de confiança d'almenys una part de les bases del partit, la vicecancellera Riess-Passer i diversos ministres de l'FPÖ van dimitir. En quedar desfeta la coalició, torpedinada pel mateix Haider, el canceller Schüssel va convocar noves eleccions pel 24 de novembre.

La campanya electoral. Les enquestes preveien una gran desfeta de l'FPÖ, que, amb les seves picabaralles internes, s'havia posat en evidència que era un partit imprevisible i poc fiable. Jorg Haider no va voler ser candidat, per por de la desfeta, i va nomenar el ministre d'Affers Socials, Herbert Haupt, que poca cosa va poder fer per a salvar la imatge de la seva formació com a partit de govern.

Un dels temes de la campanya electoral era el de l'ampliació de la UE i, concretament, les relacions amb la República Txeca. L'FPÖ era l'únic partit austríac que s'oposava a l'ampliació de la UE. Ja havia amenaçat la República Txeca de posar el veto al seu ingrés si no tanca la deficient central nuclear de Temelin, a 40 km de la frontera austríaca. També exigia als txecs que abolissin els decrets de Benes (un tema fins fa poc tabú), en virtut dels quals el 1945 Praga va expropiar i expulsar del territori txecoslovac tres milions de sudets de parla alemanya. Aquests decrets continuen vigents. El Govern austríac (amb l'FPÖ) havia creat un fons per a indemnitzar les víctimes dels camps de concentració i l'FPÖ exigia que els txecs fessin un gest anàleg. Els altres partits austríacs van haver de seguir el corrent i demanaven una declaració simbòlica dels txecs, però sense amenaçar-los amb el veto. Els txecs s'han negat fins ara a la més mínima concessió. Aquest debat va traspassar fronteres i va arribar a influir en la campanya electoral alemanya, mentre que, a Brussel·les, es considerava que els decrets de Benes, que formaven part de l'ordenament jurídic txec, no constituïen un obstacle per a l'ingrés de Txèquia a la Unió.

L'ampliació promet ser molt beneficiosa per a Àustria, que ja manté importants vincles econòmics amb molts països candidats a l'ingrés, principalment

El president, Thomas Klestil, vol un executiu d'àmplia majoria. La gran coalició pren força

els que havien format part de l'imperi austríac. També van pesar molt els temes pressupostaris i fiscals, les pensions, l'atur (5,8%) i certes despeses de l'estat.

L'ÖVP va aprofitar la mala situació econòmica d'Alemanya i el desprestigi de la coalició SPD-Verds de Schroder, acusat de frau electoral, per advertir l'electorat del "perill" d'una coalició SPÖ-Verds a Àustria. D'altra banda, l'SPÖ va ressaltar el perill d'una renovació de la coalició ÖVP-FPÖ i d'un govern inestable, com l'anterior, a la mercè dels capricis i canvis d'humor de Haider. Els Verds i l'FPÖ advertien del perill d'una gran coalició ÖVP-SPÖ amb una majoria de tres quartes parts dels diputats.

Al final de la campanya, Schüssel va donar un "cop" probablement decisiu i va "fitxar" com a ministre independent en un futur govern de l'ÖVP el ministre d'Hisenda dimissionari de l'FPÖ, Karl-Heinz Grasser. Aquest carintià de 34 anys gaudeix d'una gran popularitat, malgrat la seva política de "dèficit zero". Finalment, l'experiència i competència de Schüssel i tot plegat van donar el triomf a l'ÖVP en una campanya molt personalitzada i bipolaritzada entre els dos grans partits, cada un amb el respectiu "remolc" incert de l'FPÖ, d'una banda, i dels Verds, de l'altra.

Perspectives i balanç del gir. Schüssel, amb el seu 42%, està actualment en posició de força per a negociar una coalició, que probablement ja no serà amb l'FPÖ, tenint en compte el caos intern i la manca de credibilitat del partit [en el congrés d'aquest 8 de desembre es decidia si calia renovar total-

ment la direcció del partit, tal com semblen demanar les bases, allunyant definitivament Haider de tot càrrec influent i privant-lo de mitjans de pressió, per bé que pugui continuar sent "popular"]. L'SPÖ sembla disposat a formar una gran coalició (el partit no va pair l'allunyament del poder després de trenta anys en el Govern). Fins i tot els Verds, que amb els seus diputats podrien donar a Schüssel una majoria suficient, semblen disposats a negociar amb l'ÖVP, tot i que durant la campanya van sostenir que no veien punts de convergència amb el partit de Schüssel.

El president Klestil és partidari d'un govern amb una àmplia majoria, la qual cosa sembla augurar una nova edició de la gran coalició. Klestil ha encomanat a Schüssel la formació d'un govern i el canceller ha començat de seguida les consultes amb els altres tres partits parlamentaris, que, com el 1999-2000, s'anomenen "converses de tempteig" i que podrien tornar a durar diverses setmanes.

Sigui quina sigui la coalició que es formi, Schüssel pot presumir d'haver assolit l'objectiu de suprimir la divisió de la dreta, fomentada pels socialdemòcrates. Durant tres anys, va aguantar vents i marees. Integrar l'FPÖ a la vida política li va costar discòrdia al país i, durant uns mesos del 2000, un dolorós aïllament a escala europea. També va estar sotmès a Haider i, durant dos anys i mig, va evitar tota crítica al seu aliat, teòricament desterrat a Caríntia. Però amb les eleccions del 24 de novembre no sols ha recuperat l'electorat perdut, sinó que ha ampliat la base electoral de la dreta moderada, reduint en dues terceres parts el pes de l'FPÖ i apartant del panorama polític el llast de la figura de Haider, que probablement ja no tindrà en suspens la classe política del país ni farà trontollar cap govern. S'ha arribat a una situació de bipartidisme equilibrat, i, tret que es formi una gran coalició, que podria tornar a fer pujar els partits minoritaris, els socialdemòcrates hauran d'esperar fins que es produeixi l'alternança, si en unes altres eleccions assoleixen, sols o en coalició amb els Verds, una majoria parlamentària.

Artur Bargay (Viena)